دەربارەی مۆساد

بەشی یەکەم

نوسینی /گۆردۆن تۆماس
و- لە هۆڵندیەوە: شەفیقی حاجی خدر

لە بەرەبەیانەوە بڕواداران بەرەو پیرۆزترین شوێنی دنیا–دیواری گرینۆك– دەهاتن، تاكە شوێنەواری بەجێماو لە دووەم پەیكەری پەرستگای دەستكردی هیرۆدۆتی گەورە لە ئۆرشەلیم . هاتوەكان گەورەو بچوك، قەڵەو لاواز ، بەڕدێن و بێ ردێن، هەموویان بە كۆڵانی تەنگەبەری شار ، ڕووەو شوێنە پیرۆزەكە ملیان نابوو.

كارمەندی فەرمانگاكان و شوانەكان شانبەشانی یەك لە گردەكانی سەروی ئۆرشەلیمەوە دەهاتنە خوارەوە. گەنجەكان كە خوێندنیان تەواو كردبوو، تازە بەهاری ژیانیان بوو، لە پاڵ پیاوانێك دەڕۆیشتن كە ئێوارەی تەمەنیان داهاتبوو. مامۆستایانی كەنیشتەكان(1) مل بە ملی دوكاندارەكان، كە لە دوورەوە هاتبوون، ڕێگایان دەبڕی ئەوانە چ لە شارەكانی وەك حەیفاو تەلئەبیب یان چ لە گوندەكانی دەوروبەری دەریاچەی خەلیلەوە دەهاتن. هەموویان بێ ریزپەڕ پۆشاكی رەشیان پۆشیبوو هەمووشیان كتێبی نوێژیان لەبن هەنگڵدابوو. تاكو ڕوواوڕوو بەرەو بەرزایی دیواری گرینۆك درودەكانیان بخوێننەوە.

لە هەموو سەدەكانی رابردودا جولەكەكان ئەوەیان كردوە، بەڵام ئەو شەوە (سابات) ئێوارەی هەینی ئەیلولی 1929 شتێكی دیكە لە گۆڕێدا بوو. رابییەكان(2) زۆر خەڵكیان بانگكردبوو تاكو ئەمجارەیان بەشێوەیەكی بەرچاو و نەترسانە نوێژەكانیان بكەن. ئەوە تەنها بۆنەیەك نەبوو بۆ نوێژكردن و دەربڕینی بیروڕای ئۆلپەرستییان، بەڵكو ئاماژەیەك بوو بۆ دەركەوتنی زایۆنیزم و هێمایەكیش بوو بۆ عارەبان ، نیشانەیەك بوو كە جوەكان ئیدی بواری لەمەوپاشی هەراسانكردنیان نادەن.

بەر لەو رۆژە بەچەندان مانگ بەندو باو سەبارەت

بەو ڕۆژە بڵاوبببوونەوە. خەڵکی موسوڵمان تا دەهات سەبارەت بەو باڵۆرەیەی گوایە هێرشی فراوانخوازی زایۆنزیم بەرێوەیە، تورەتر دەبوون. مەترسییەکەش زیاتر بەهۆی ئاکارەکانی ڕاگەیاندنەکەی بلفور سەریهەڵدا کە پەیمانی دەوڵەتێکی فەرمی بە جولەکە، لە فەلەستیندا دا. ئەوەش بۆ عەرەبە نیشتەجێکانی ئەوێ ئەوانەی هەندێکیان ڕەچەڵەکیان بۆ سەر پێغەمبەر دەگەڕاندەوە، شەرمەزاری بوو . ئەو خاکەی کە چەندین سەدە بوو لەسەر نیشتەجێبوون کەوتە بەر گەف. ئەوان دەترسان زەویەکانیان و خۆیان لەلایەن زایۆنییەکان و پشتیوانە بەریتانییەکان کە لەگەڵ جەنگی جیهانی یەکەم هاتبوون و مانداتی (ڕاسپاردەیی) فەلەستینیان کەوتە بەردەست، دەستی بەسەردا بگیرێ. بەریتانییەکان فەرمانڕەوایی وڵاتەکەیان بەچەشنی فەرمانڕەوایی بەشەکانی دیکەی ئیمپراتۆرێتەکەیان دەکرد.

ئەوان هەوڵیان ئەدا هەردوولا ڕازی بکەن . هەم لە ناڵ و هەم لە بزماریش بدەن، ئەوەش پێشبەرەی کارەساتەکان بوو. گرژی لە نێوان عەرەب و جو پەرەی سەند. شەڕە چەقەی نێوانیان تا دەهات زیاتر دەبوو کێشەکەش زیاتر لەسەر ئەو شوێنانە بوو کە جوەکان دەیانویست کەنیشتەو قوتابخانە دینییەکانیان لەسەر ئاوا بکەن. جوەکان لەسەر ئەوە ڕژد بوون کە مافی خۆیانە لەبەردەم دیواری گرینۆك لە ئۆرشەلیم، نوێژەکانیان بکەن، چونکە ئەوە گەوهەری ریتۆێلە ئاینیەکانیانە.

لە سەعات 7 کە سەعاتی شیما ئیسرائیلیە، دەوروبەری هەزار جو لەبەردەم دیوارە بەردە، لماوییە زەردەکان خڕبوونەوەو هەریەکەیان پەیڤە

کۆنەکانی کتێبە پیرۆزەکەیان دەگوتەوە. بەرزو نزمی دەنگیان ئیقاعێکی دڵخۆشکەرانەی دەدانێ، ئەو کات لەناکاو بەلەز ، بە بەردو شوشەو قوتوو، هەرچی شتی پیسە بۆمبارانکران. بەردبارانەکە لەلایەن عەرەبەکانەوەبوو، لە بەرزاییەکانی دەوروبەریان ئاگایان لەخۆ ئامادەکردنی جوەکان بوو . دەنگی بەردو ریزە تەققەی تفەنگە کۆنەکانی دەستی عەرەبە موسوڵمانەکان، ئەو ناوەی شێواند، لێرەو لەوێ جولەکە دەکەوتن و لەلایەن هاوەڵەکانیانەوە هەڵدەستێنرانەوەو دەیانبردنەوە. لەو هەرایەدا جێی سەرسوڕمان بوو کەس نەکوژرا، بەڵام لە ژمارە بەدەر برینداریان هەبوو. هەمان ئێوارە سەرکردە جوەکان لە کۆمەڵگاکەیان ، یوزوف Yisjoef لە فەلەستین کۆبونەوە. ئەوان سەلماندیان کە خۆنیشاندانەکەیان بە ڕێك و پێکی داڕێژرابوو، وەلێ تەنها لەیەك شتی کەم بوو، ئەویش زانیاری پێشکات سەبارەت بەهێرشی عەرەبەکان بوو.

یەکێك لە ئامادەبووانی کۆبونەوەکە بیرۆکەی مێشکی هەموویانی بەو چەند وشانە دەربڕی ئێمە دەبوایە بیر لە نووسراوە پیرۆزەکان بکەینەوە. هەر

لەسەردەمی شا داودەوە گەلی ئێمە بڕوای بە جاسوسی باش هەبووە.
بەبەر چێژی خواردنەوەی کۆفی تورکی و شیرینی هەنگوین ئاسا، لەوێ بناغەی شتێك دانرا. پاشان وا گەورە بوو ، بەسامترین دەزگای زانیاری دنیای مۆسادی لێکەوتەوە. کەچی بۆ بەفەرمی دامەزراندنی دەبوایە چارەکە سەدەیەکی دیکە بوەستن سەرانی کۆبونەوەکە بنەمای دەزگای زانیاری بەدەستهێنانیان دانا، ئەنجا کەوتنە خۆ تا پارە لە خۆیان و دراوسێکانیان کۆبکەنەوە پارەکەش بۆ ئەو عەرەبانە بوو کە دەیانویست هێشتا بە ئاشتی لەگەڵ جوەکان بژین و زانیاری لەسەر هێرشە چاوەڕوانکراوە تازەکانی عەرەبان بدەن.
لەگەڵ ئەوەشدا جوەکان دەسەبەرداری مافی نوێژکردنیان لەبەردەم دیواری گرینۆك نەبوون. بەڵام ئەمجارەیان نەوەك بە پشتیوانی بەریتانییەکان بەڵکو بەپشتیوانی تواناکانیان لە ڕێی میلیشیای هاگانا Hagana ی خۆیانەوە، لە مانگەکانی دیکەی دوای هەرایەکە توانیان بەهۆی بەیەکەوە بەستنەوەی دوو هۆکاری زانیاری پێشکات و لەسەرڕێ بوونی هێزەکانی هاگانا، بەر بەهێرشی عەرەبەکان بگرن. لەماوەی پێنج ساڵی دوای ڕووداوەکە، شێوە ئاشتییەکی چەکدار لە نێوان عەرەب و جوەکان پەیدا بوو.
لەو ماوەیەدا جوەکان لە ژێرەوە هەوڵیاندا تۆڕی سەرچاوە زانیاری بەدەستهێنەکانیان فراوان بکەن. هێشتا هیچ ناوێکیان بۆ دەزگاکە دانەنابوو، هەروەها ڕێکخراوەکەش بێ ڕێبەر بوو، زانیاریدەرە(جاسوسە) عەرەبەکانیان لە شوێنی پێویست دەدۆزیەوە بازرگانە دەستگێرەکان بەناو گەرەکە عەرەباکانی ئۆرشەلیمدا دەگەڕان پێڵاو بۆیەکارەکان کە ڕۆژیان لەسەر بریقەدارکردنی پێڵاوی ئەفسەرە ئینگلیزەکان بوو، خوێندکارە عەرەبەکان مامۆستاکان و دوکاندارەکان هەر جولەکەیەك دەیتوانی عەرەبێك وەك زانیاریدەر (جاسوس) بە مەرجێك ئەوزانی دیکە ئاگایان لەو زانارییە هەبێ کە عەرەبەکە دەیفرۆشێ، بکڕێ لە کۆمەڵگەی Yisjoev بەهێواشی، بەڵام بەمتمانەداری ، خەزێنەیەکی زۆری زانیاری نەوەك هەر لەسەر عەرەبان بەڵکو لەسەر دەستەڵاتدارانی بەریتانیای و پلانەکانیان کۆکرایەوە.
هاتنە سەر تەختی ئەدۆلف هیتلەر لە ساڵی 1933، کۆچی جوەکانی بۆ فەلەستین بەلەزتر کرد ، هەر لە 1936 سێسەد هەزار جو لە ئەوروپا بۆ فەلەستین کشان. زۆربەیان بە شپرزەیی گەیشتنە وڵاتی پیرۆز. بەهەر شێوەیەك بێ کۆمەڵگای Yisjoev توانی نیشتاك و خۆراك بۆ ژمارەیەکی زۆر دابین بکا، زۆری نەبرد دانیشتوانی فەلەستین 3/1 بوونە جولەکە. عەرەبەکانیش کاردانەوەیان بەهەمان ئاقاری رفتاری پێشویان بوو. لە منارەکانی سەدان مزگەوتیاندا، دەنگی مەلاکانیان بەداخوازی فڕێدانی زایۆنیەکان بۆ ناو زێ بەرز بووەوە.
عەرەباکان لەهەر شوێنێك کۆدەبونەوە، بەقینەوە ناڕەزاییان دەربارەی بارودۆخە تازەکە دەردەبڕی: ئێمە دەبێ کۆتایی بەو بارە بهێنین، جو ببنە کوێخای وڵاتەکەمان ئێمە دەبێ کارێکی وا بکەین چیدیکە بەریتانیەکان چەك نەدەنە جوەکان و فێریان نەکەن. بەریتانیەکانیش بە پێچەوانەی عەرەبەکان دەدوان. ئەوانیش ناڕەزاییان لەسەر ئەو

راستیە دەردەبڕی کە نابێ هانی عەرەبەکان بدرێ بۆ دەستبەسەرداگرتنەوەی ئەو زەویانەی کە پێشتر بە جوەکانیان فرۆشتووە.

بەریتانیەکان دەیانویست هەردوولا رازی بکەن، بەلاّم بێهودە بوو. لە 1936 شەڕە قسەو دەمەقاڵێەکان بۆ راپەڕینێکی گشتی عەرەبان دژی بەریتانیەکان و جوەکان پەرەی سەند. راپەڕینەکە بە توندی لەلایەن بەریتانیاوە سەرکوتکرا، جوەکان لەوە تێگەیشتن کە پرسی تورەیی عەرەب مەسەلەی کاتەو بەزوویی دەتەقێتەوە.

لە هەموو لایەك جوەکان پەیوەندیان بە هاگانەوە کرد، ئەوان کرۆکی هێزێکی باسك ئەستووریان پێکهێنا، ئەندامانی میلیشیاکە فیزیکیان و توندو بەند ، وەرە بەرز ، باش لە چەك زانین، زیرەك و فێڵباز، وەك رێوی بیابانی نەقەب بوون.

تۆڕی زانیاریدەرەکانی عەرەب تا دەهات بەرفراوانتر دەبوو. هاگانا جارێ پێکهێنانی باڵێکی سیاسیدا ئەرکی تۆوی ناکۆکی چاند بە بلاّوکردنەوەی دژە زانیاری کەوتە ئەستۆ. لەسەروبەندی جەنگی جیهانی دووهەمەوە هاگانا (کەوشەیەکی عبرییە بە واتای بەرگری)وا پەرەی سەند. باشترین هێزی جەنگاوەری ولاّتە پیرۆزەکەی لێدەرچوو.

هەواڵەکانی جەنگی جیهانی دووەم، ئاشتیە لەرزۆکەکەی فەلەستینی هەژاند. چ عەرەب چ جوەکان هەستیان دەکرد گەر هاتباو نازیەکان شەرکەیان بردبایەوە. پاشەڕۆژیان تەماوی دەبوو بەسەر هاتە سەرەتاکانی ئۆردوگاکانی مەرگ لە ناوەراستی ئەوروپا گەیشتنە کۆمەڵگای Yisjoev یوسوڤا. دایڤید بنگۆریۆن و ئیسحاق رابین لە حەیفا 1942 گەیشتنە یەك . ئەوان لەو کەسانە بوون، دەیانوسیت رزگاربوانی دەستی توندو تیژی نازیەکان بهێننە Eretz Yisrael ولاّتی ئیسرائیل کەس نەیدەزانی ژمارەی رزگاربوانی چەندە بەلاّم لەوە بە ئاگا بوون ژمارەیان ئەوەندە زۆرە ، گەر بگەنە فەلەستین ئەوا کێشەی لەگەڵ عەرەباکان تیژ تر دەبێ، هەروەها ئەو جارەیان بەریتانیەکانیش بە ئاشکرا دژیان دەوەستنەوە بەریتانیا هەر بەردەوام بوو لەسەر رای خۆی کە نابێ پاشماوەی رزگار بوانی دەستی هیتلەر هەموویان بەیکجاری بهێنرێنە فەلەستین چونکە هاوسەنگێتی هاوکێشەی دانیشتوانی فەلەستین لاسەنگ دەکا .

بانگەوازی بنگۆریۆن بۆ چاککردنی دەزگای زانیاری هاگانا گوێی بۆ رادێرا. زانیاریدەری دیکەی زیاتر دانران و دەزگایەکیش بۆ دژە سیخوڕی دانرا، ئەو دەزگایە دەمامك لابردن بوو لەسەر رووی ئەو جولەکانەی لە پاڵ کۆمۆنیستە جوەکان و لادەرەکان هاوکاری بەریتانییەکانیان دەکردو خیانەتیان دەکرد. ئەو باڵە دژە جاسوسیە ناوی ریگەل هەردی Rigul Herdi لێنرا و لەلایەن ئەندامی پێشوی بەتالیۆنی فرانسە بیانییەکان، لە ژێر ناوی بازرگانی گەڕۆکەوە بەڕێوە چوو.

هەرزوو ئەویش ئەو ژنە جوانەی کە پەیوەندییان بە ئەفسەرە بەریتانییەکانەوە هەبوو رێکخست هەروەها دوکاندارەکان کە کاروباریان لەگەڵ بەریتانیەکان هەبوو ، لە پاڵ خاوەن قاوەخانە و چایخانەکان کە هاموشۆی بەریتانیەکانیان بەسەرەوە بوو، لەگەڵ دەزگاکە هاتنە سەر خەت، دژە جاسوس و خیانەتکارەکان بە نیوەی شەو

رادەکێشرانە دادگاکانی هاگانا، ئەوەی تاوانبار بووبایە حوکمی کوشتن یان ئازارێکی کوشندەی بەسەردەدرا لە گردەکانی گودا Juda دابە گوللە لە مل دان، دەکوژران. ئەوە پێش سێبەری ئەو موسادە بوو کە ئێستالە گۆڕێدایە.

لەسەرو بەندی 1945 هاگانا یەکەیەکی تایبەت بە چەك کڕینی دروست کرد هەر زوو ژمارەیەکی زۆری لەو زرێپۆش و ئۆتومبیلی چەکداری ئیتالی و کە لە دوای شکستی ڕۆمل لە باکوری ئەفریقا مابونەوە بەرەو فەلەستین بە قاچاخ پەڕاندنەوە(ئاودیو کرد) . ئەو کارەش ئەو سەربازە جوانە ئەنجامیاندا کە لە ریزی هێزی هاوپەیمانان دابوون و بیابانی سینای میسریان تەی کرد. چەکەکان بەدزی و بە پشتی لۆری دارێین و وشترەوە هێنران و لە بیابان لە نێو ئەشکەوت و کونەکان شاردنەوە، ئەو بیابانەی کە شەیتان ویستی یوسفی تیادا دەستخەڕۆ بکا. یەکێك لەو کۆگا پڕچەکانە لە ئەشکەوتێك بوو نزیك ڕێگای دەریای مردوو. کە چاوەڕێی دۆزینەوەی دەکرا.

کاتێك شەڕەکە بە تەواوی بەخۆ بەدەستەوەدانی ژاپۆن کۆتایی پێهات، ئەو جوانەی لەگەڵ دەزگای زانیاریی هاوپەیمانان لە فەلەستین کاریان دەکرد گەڕانەوە ئەوان بەو زانیاری و ئەزموونەی خۆیان چوونە خزمەتی هاگانا. ئیدی هەموو بارودۆخێك ئامادە بوو کە بنگۆریۆن پێشبینی کردبوو: بەرپابوونی جەنگ بۆ بەدەستهێنانی سەربەخۆییمان.

ئەو پێشکات دەیزانی واتای ئەو شەڕە بریخا Bricha دەگەیەنیٚ . بریخاش ئەو ناوە عبریە بوو جوەکان لەو ئۆپراسیۆنە بیٚ وێنانەیان نا کە پێویست بوو بۆ ڕاکێشانی ئەوانەی لە مەرگ ڕزگاریان بو بوو لە ئۆردوگا زۆرە ملێکانی ئەورووپای ناوەراست ، هات بوونە ئیسرائیل. سەرەتا بەسەدان بوون ،پاشان هەزاران ، دواتر بە دەیان هەزار . زۆربەشیان هێشتا ئەو ژمارانەیان هەر پێوە بوو کە نازیەکان وەك نیشانە لەسەر باسکیان هەڵی کەندبوون، ئەوانە بەشەمەندەفەر لە ڕێگای ولاتانی بەلقانەوە دەربەندی بۆسۆفۆڕیان بەرەو تورکیا بڕی، تا خۆیان بگەیەننە فەلەستین، ڕێکخراوە جوەکان هەر شتێك لەسەر ئاو ڕۆیشتبا وەك پاپۆڕ پاشماوەکانی شەڕی نۆرماندی بەلەمی ڕاو و پاپۆڕی بارهەڵگریان دەکریٚ یان بە نرخێکی گران بە کرییان دەگرت، بەکورتی هەر شتێکیان چنگ کەوتبا تا بیانگەیەنێتە کەناری ئارام، لە دوای هەڵهاتن و پاشەکشەی هێزی بەریتانیەکان لە داون کەرکن Duin Kerken لە 1940 ، هیچ شوێنێکی جیهان هێشتا کۆڕەوێکی وای بەخۆوە نەبینیبوو.

پاشماوەی زیندووەکانی هۆلۆکۆست ئەوانەی گەیشتنە کەنارەکانی حەیفاو تەلئەبیب. ڕوویان بە ڕووی ئەو سەربازە بەریتانییە هەڵهاتووانە بووەوە، کە داونکەرکیان بەجێهێشتبوو و ڕزگاریان بوبوو، ئەو سەربازانە فەرمانی سەربازی خۆیان بۆ پاراستنی ئەو کەنارانە لە مل بوو ئەویش ڕێگرتن لە کۆچی جوەکان بوو ئەو کات دیمەنی سەیرو دڵتەزێن رویدا وەڵێ لەسەرێکی دیکەشەوە ئەو سەربازانە ئەوەیان هاتەوە یاد کە لە مەرگ ڕاکردن چەند سەختە.

بن گۆریۆن لەسەر ئەو ڕایە بوو کەسیاسەتی چاوپۆشین بە تەنها بەس نیە بەڵکو دەبیٚ کۆتایی

بە ماندێتی بەریتانیا لەسەر فەلەستین بێ، ئەوەش هەر بە توندو تیژی دەست دەکەوێ. لە دەوروبەری 1946 ئەو واتە بن گۆریۆن لەوە سەرکەوت کە زۆربەی گروپە نهێنیە جوەکان یەکبخا ئەوەش بە مۆرال وەرگرتن بوو لەو جوانەی یەکەم مۆڵگەیان لە فەلەستین لێداوەو جێگیر بوون . بن گۆریۆن تیشکی سەوزی بۆ هەڵگیرساندنی شەڕی پارتیزانی دژی دەسەلاتی بەریتانی و عەرەبەکان هەڵکرد.

هەر فەرماندەیەکی جو ، ئەو راستیەی دەزانی کە قومارێکی گەورەیەو لە یەك کاتدا لە دوو بەردا بجەنگێ . ئەوە کاریگەریەکی قورسی بەسەر هێزی شەڕکەرو بناوانە کۆمەکیەکانیان دەبێ. هەر دۆڕاندنێك زۆر دژوار دەکەوێتەوە. بن گۆریۆن پەیامی دا، نابێ هیچ کەسێك و هیچ شتێك هەڵبگیردرێ، بەڵکو دەبێ هەمووان بەشدار بن. زۆری نەبرد زنجیرەی شەڕو توندو تیژی و پێکدادان درێژەی کیچشا، ئەو جوانەی تەنها گومانیان لێدەکرا لە رابردوودا هەواداری هاگانا بوونە یان بلاوکراوەی ئەوانیان پەخش کردوە. بێ سێی و دوو لە دار دەدران، سەربازە بەریتانیەکان دەکەوتنە کەمین و سەربازگەکانیان بۆمبران دەکران و دەسوتێنران. گوندە عەرەبنشینەکان دەبوونە سوتماك ئەو شەڕی سەربەخۆییە دڕندایەتی سەدەکانی ناوەراست بوو.

بۆ هاگانا Hagana ڕێکخراوە زانیاریبەخشەکان (جاسوس و سیخوڕەکان) رۆڵێکی چارەنوسسازانەیان گێڕا. بلاوکردنەوەی دژە زانیاری لە هەمبەر بەریتانی و عەرەبەکان بەوەی هێزو توانای جوەکان زۆر لەوە زیاترە کە هەیە، کاری خۆی کرد. بەریتانیەکان کەوتنە راوکردنی دوژمنەکانیان کە بەرچاو نەبوون، چونکە ڕێکخراوە زانیاری بەخشەکان چەك هەڵگر نەبوون تا لە بەرەی جەنگدا دیار بن . ورەی هێزی داگیر کاری بەریتانایی پێ بە پێی رۆژگار . بەهۆی دەزگا زانیاری بەخشەکانی جوەکان دەشکاو دەبەزی .

بۆ باشکردنی بارودۆخەکە ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا لە بەهاری 1946 هەولیدا وەك ناوبژیوانێك رێککەوتنێکیان پێ بسەلمێنێ. گوشاریان خستە سەر بەریتانیا تاکو بەسەدان هەزاری پاشماوەی هۆلۆکۆست رێگەیان پێ بدرێ و بەرەو فەلەستین کۆچ بکەن، بەلام ئەو داوایە رەت کرایەوە، بۆیە کوشندەترین شەڕ دەستپێکردەوە. دواتر لە مانگی شوباتی 1946 بەریتانیەکان دەنگیان بۆ ئەوەدا، فەلەستین پێش کۆتایی مانگی ئایار 1948 بەجێبێلن، ئیدی لەو کاتەوە نەتەوە یەکگرتوەکان بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی دەولەتی جو بەرپرسیار دەبێ. لە هەستکردن بەوەی جوەکان هێشتا شەڕێکی چارەنووسسازو یەکلاکەرەوە لەگەڵ عەرەبەکان لە پێش ماوە. دەبێ بیکەن، تاکو بەر لەوە بگرن نەتەوەیەك پێش سەرهەلدانی سەرکوت بکرێ، بۆیە بن گۆریۆن و فەرماندەکانی درکیان بە پێویستی بوونی دەزگایەکی هەوالگری جێگیر. کە بەردەوام بۆ کارەکان لەسەر پێ بێ. کرد جاسوسە جوەکان لە قاهیرەو عەممان درەفتی ئەوەیان بۆ رەخسا نەخشەو پلانی هێرشەکانی سوپای میسرو ئوردن بدزن. کاتێکیش شەڕ هەڵگیرسا، ئەو شەڕەی دواتر بەشەڕی سەربەخۆیی 1946 ناسرا، هێزەکانی ئیسرائیل سەرکەوتنی بەرچاویان بەدەستهێنا لەگەڵ درێژبونەوەی شەڕدا بن گۆریۆن بڕوای زیاتر

بەوە دەبوو سەرکەوتنی یەکجارەکی دەبێ هەوادارێتی ڕێکخراوەیی سیاسی و سەربازی لەیەك جیاببێتەوە. کە سەرکەوتنیش لە 1949 بووە راستیەکی بەرجەستە هێشتا ئەو دوو بەشیە بە باشی ڕێك نەخرابوون.

لە جیاتی ئەوەی بارودۆخی هەواڵگری سەرچاوەی زانیارییەکان بڕیارێکی باو و بەکارهێنراوانەی بۆ بدریێ بن گۆریۆن کە بووە یەکەمین سەرەك وەزیرانی یەکەم دەوڵەتی ئیسرائیل پێنج دەستەی هەواڵگری دامەزراندن. بازنەی چالاکیەکانیان ناوەو دەرەوەی وڵاتی دەگرتەوە هەرچی بۆ ناوەوەی وڵات بوو دەزگا نهێنیەکانی بەریتانیا گەورەو فەرەنسایان وەك مۆدیلێك وەرگرت هەردوو ڕێکخراوەکانیش ئامادە بوون لەگەڵ دامەزراوە تازەکەی ئیسرائیل کار بکەن، لە ڕێگەی جێمس جۆیس ئانگلتن James Jeuses Anglton کە لە جیاتی OSS فەرماندەی ئەو کاتەی تۆڕی دژە سیخوڕەکانی ئەمەریکا بوو لە ئیتاڵیا، پەیوەندی لەگەڵ نوسینگەی کارگوزاری ستراتیژی لە واشنتن بەسترا، ئەو هاوکاریەی نێوان ئانگلتن و دامەزراوە نەشونماکەرەکەی ئیسرائیل ، ڕۆڵێکی کارای لە پەیوەندی بەتین لە نێوان هەردوو دەزگا هەواڵگیرەکانی ئەمەریکاو ئیسرائیلدا گێڕا.

لەگەڵ ئەو ڕەوتە هەڵکشاوەدا بن گۆریۆن خەونی بە دەزگایەك دەبینی ئەندامەکانی زۆر هارمۆنیانە هاوکاری یەکدی بن، تیژڕەو بن لەگەڵ ژانی نەتەوەیەك کە بەزەحمەت و یەکدیگر هەستی ناسنامەی خۆی پەرە پێبدا، وەزیرو بیرۆکراتەکانی بن گۆریۆن بەردەوام لەسەر پایەو دەسەلات لە ململانێدا بوون. ئەو زۆرانبازیەش ئاستی جیا جیای بەخۆیەوە دەبینی .کێ دەبێ زانیاری زانیاریبەخشەکان لەیەك هەڵاوێردو جیا بکاتەوە؟ کێ ئەو زانیاریانە هەڵدەسەنگێنێ؟ کێ بەرپرسە لە دانان و سەرپەرشتیکردنی هەوالچی گرو جاسوسەکان؟ راپۆرتەکان یەکەمجار بۆ لای کێ بچن؟ کێ ئەو راپۆرتانە پوخت دەکاتەوە و راڤەیان دەکات و ئامادەیان دەکات بۆ بەردەم سەرکردایەتی سیاسی وڵات؟

هیچ گرژی و توندییەك بەقەد گرژی و توندی نێوان وەزارەتی بەرگری و وەزارەتی دەرەوە نەبوو هەردوولایان داوای ئۆپراسیۆنەکانی دەرەوەی وڵاتیان دەکرد ئەو کات هەواڵگری لاو ئیسەر هارل Lsser Harel لەو بڕوایەدا بوو کە هاوکارانی ئیشی هەواڵگری بەچاوی رۆمانسی سەرچڵی تەماشا دەکەن، ئەوان کاریان وادەکرد . تەواو هۆشمەندن و دەزانن چۆن کون و کەلەبەرەکانی دنیا ببینەوە. ئەوان وا دەجوڵانەوە کە جۆرێك لە تۆڕی جاسوسی نێو دەوڵەتی بن و نێوەدا قوربانیانی کوشتار بەهۆی تیرۆری عەرەب و بۆمباکانیان بەردەوام بوو، لەشکرەکانی سوریا، میسر، ئوردن و لوبنان هەڕەشەیان لە ئیسرائیل دەکرد. لە پشتەوەی ئەو لەشکرانەش بە ملیۆنان عەرەب ئامادە بوون بەشداری جیهاد جەنگی پیرۆز بکەن هەرگیز لە جیهاندا نەتەوەیەك بەو شێوەیە وەك ئیسرائیلی تازە لە دایك بوو ، وەك گەورە پیاوانی ئیسرائیل لە مێژوی دوورو درێژیاندا کە توانای پاراستنی بیرو بڕوایان هەبوو، ئەو خۆشی دەیزانی پێغەمبەر نیە، بەڵکو جەنگاوەرێکە شەڕی سەربەخۆیی دژی عەرەبەکان بردۆتەوە ئەو شەڕەی

عەرەبی دوژمنەکانی 20 بیست ئەوەندە چەك و سوپایان زیاتر هەبوو. لە دیرۆکی ئیسرائیلدا لە دوای سەرکەوتنی داودی شوانکارەوە بەسەر گۆلیاسی Goliath زەبەلاح و تێکۆ پێکشکاندنی فەلەستینەیەکان سەرکەوتنی وا گەورە رووی نەداوە.

دوچمنی هەنوکەیمان تێکنەشکاوە بەڵکو ئەو زیرەکانەترو بیٚ ویژدانانەتر کاردەکاتەوە دوژمن . وەك دزێکی نیوە شەو هەڵسوکەوت دەکات ، راست و چەپ، بیٚ هیچ ئازارێکی ویژدان لە بەرپاکردنی گۆمی خوێن و نیشان دەگریٚ و پاشان لەبەر چاوان ون دەبیٚ.

چوار ساڵی رەبەق لە پێناو چارەسەرکردنی کێشەکانی نێوان دەزگا هەواڵگریەکان لە مینای کۆبونەوەکان، کە بن گۆریۆن سەرۆکایەتی دەکردن بەردەوام بوون بۆ نموونە پلانی جاسوسیکردن بەسەر دیپلۆماتێکی فەرانسەوی لە میسر لەلایەن وەزارەتی بەرگریەوە رێی پێگیرا . ئەوان واتە وەزارەت دەیانەویست پیاوێکی خۆیان بەو کارە هەڵبستیٚ . ئەفسەرێکی گەنج کە تازە سەروسەودای لەگەڵ کاری تۆڕە جاسوسیەکان پەیدا کردبوو هەفتەیەکی نەبردوو ئاشکرا بوو و تیمی دژە جاسوسی میسر پشت ملیان گرت. لە ئەورووپاوە سیخوڕە ئیسرائیلییەکان بەهۆی بازرگانی رەشەوە دەگیران ، کارە بازرگانیەکان بە مەبەستی بارتەقا هاتنی خەرجییەکانیان بوو ، چونکە بودجە تەرخانکراوەکەیان تێی هەڵنەدەهێنا . هەواڵەکانی کێشکردنی دروزە میانڕەوەکانی لوبنان راگیران. راگرتنەکەش هەر لەبەر ئەوە بوو دەزگا سیخوڕیە کیٚ بەرکێیەکان لەسەر شێوازی کێشکردنیان هاوڕا نەبوون. ئەو نەیارییە گوماناویەی ململانێی نێوان یەکدی زۆر پلانی سەرەکی کەمکردنەوە.

دەستەڵاتدارانی ئەو سەردەمە وەزیری کاروباری دەرەوە سەرکردەی هێزەکان و باڵوێزەکان هەوڵیان دەدا خەباتی خۆیان بەسەر ئەواندا سەر بخەن و خۆیانی پیٚ دەربخەن. یەکیان دەیویست زیاتر بایەخ بە کۆکردنەوەی زانیاریی لە بوارەکانی ئابووری و سیاسی بدریٚ، ئەوی دیکەشیان خوازیار بوو دەزگا هەواڵگرییەکان جەخت بخەنە سەر زانیاری دەربارەی توانای جەنگی و پلانەکانی دوژمن. باڵوێزی ئیسرائیل لە فەرەنسە پێی وابوو دەبیٚ دەزگای هەواڵگری هەمان شێوازی ژێر زەمینی نهێنی فەرانسییەکان لە کاتی شەڕی دووەهەمی جیهاندا پەیڕەو بکا، ئەو شێوازەش جۆشدانی هەموو جوەکانی ولاتی دەگرتەوە هەرچی باڵوێزیان لە ئەمریکا پێی وابوو. دەبیٚ جاسوسەکان دەمامکی دیپلۆماسیانە بپۆشن و لە باڵوێزخانەکان بچنە پێش تاکو کەمتر جێی گومان بن باڵوێزەکەی بوخارستیش پێی وابوو دەبیٚ سیخوڕەکان وەك هی .K.G.B ی یەکێتی شۆرەوی بن و هەمان چەشنی کارکردنیشیان هەبیٚ و هەمان بێویژدانی ئەوانیش پەیڕەو بکەن. هاوپیشەشی لە بۆینس ئایرس دەیەویست سیخوڕە ئیسرائیلییەکان کڵێسەی رۆمی کاسۆلیك بخەنە ژێر چاودێرییەوە چونکە ئەوان یارمەتی زۆری نازییەکانیان داوە تا بەرەو ئەرجەنتین کۆچ بکەن . بن گۆریۆنیش بە حەوسەڵەوە گوێی لە هەموو ئەو پێشنیازانە دەگرت.

بن گۆریۆن لە 2ی مارتی 1951 فەرمانیدا سەرانی

هەر پێنج دەزگاکە بچنە نوسینگەکەی لەوێ بۆی ئاشکرا کردن نیازی وایە چالاکی هەموو دەزگاکان لە دەرەوە لە ژێر ناوێکی نوێ ها مۆساد لێ تێوم Ha Mossad le Teoem پەیمانگا بۆ هاوکاری ڕێکبخاتەوە.

ئەو پەیمانگایە بە بودجەی بیست هەزار لە پارەی ئیسرائیلی دەست پێدەکاو لەو بودجەیەشدا 25٪ بۆ ئۆپەراسیۆنی تایبەت تەرخان دەکرێ، بەڵام ئەوەش تەنها دوای ڕەزامەند بوونی من دەبێ دەزگا هەواڵگریە نوێکی لە جۆشدانەوەو ڕیزبەندیکردنەوەی دەزگا هەواڵگریە کۆنەکان پێکهات . لەو نێوەدا دەزگا نوێیەکە تەنها بەناوی مۆساد واتە پەیمانگا مایەوە.

لە هەموو ڕوویەکی سیاسی و کارگێڕیەوە مۆساد کەوتە ژێر باڵی قانونی وەزارەتی کاروباری دەرەوە بەڵام دەزگاکانی دیکەی هەواڵگری وەك شین بیت Shin Bet (ئاسایسی ناوخۆ) و ئامان Aman (هەواڵگری سەربازی) و دەزگای هەواڵگری هێزی سەربازی لە نێو مۆساددا نوێنەرایەتیان لە ڕێگەی گەورە ئەفسەرە هەواڵگرەکانەوە دەبێ .کاری ئەوان ئاگادارکردنەوەی مۆسادە لە پێداویستی مەعمیلەکانیان . ئەگەر هەر جیاوازیەکیشیان لە نێواندا پەیدا بوو، پێویستە کێشەکە بۆ نوسینگەی سەرۆك وەزیران بەرز بکەنەوە.

بنگۆریۆن بەشێوازە تێبینیدارەکەی پێی ڕاگەیاندن کەواتە پێویستە ئێوە لیستی داخوازیەکانتان بدەنە مۆساد . ئەو بە دوایدا دەچێ و مشوری گەیشتنی کەلوپەلەکان دەخوا. موساد هەر شتێکی داواکردو خوازیاری پارەدانی کاڵایەك بوو ئەوا ئەوە کاروباری ئێوە نیە.

بنگۆریۆن بەخۆی وەك کۆمیتەیەکی تاکەکەسی ڕکێفی کارکردنەکانی ئەو دەزگا نوێیەی خستە ژێر چاودێری و دەستی خۆیەوە . لەیاداشتنامەکەیدا بۆ یەکەمین بەڕێوەبەری گشتی مۆساد ڕیڤن شیلۆە Reuven shiloah بن گوریۆن ڕی لە هەر خراپ لەیەك تێگەیەشتنێك دەگرێ کە نووسیویەتی : مۆساد لە ژێر سەرپەرشتی من کار دەکا ، بەپێی ڕێنماییەکانی من هەڵدەسوڕێ و ڕاپۆرتیشی بۆ من بەرز دەکاتەوە . ئەو ڕێسایەش جێگیر کرا.

28 ساڵی پڕ جەنجاڵی. دوای ئەوەی سەرکردە جوەکان ئەو ئێوارەی پایزی ئەیلولی 1929 گەیشتنە یەك . بەوەی زانیاری بەهادار لەسەر عەرەبە دژەبەرەکانیان کۆبکەنەوە تاکو خۆیان لە پەلامارەکانیان بپارێزن ڕێهەڵگرانیان بوونە ئەو دەزگا زانیاری نهێنی کۆکەرەوە ، کە ئەو ناوبانگە سامناکە بەسەریەکەوە بنێ و لە هەر دەزگایەکی هەواڵگری دیکەی جیهان جیای بکاتەوە.

بۆ لە دایك بوونی مۆساد هەموو شتێك بووە تەنها ئەوە نەبێ کە ئاسان بووبێ پەیمانگاکە ڕایەڵی سیخوڕێتی لە عێراق وەرگرتەوە کە چەندان ساڵ لە ژێر سەرکردایەتی بەشی سیاسی وەزارەتی بەرگریدا چالاك بوو کارە سەرەکیەکەی ئەو تۆڕە چوونە نێو بازنەی دەسەڵاتی سەربازی ئەو وڵاتە بوو، تاکو بتوانێ ڕێگەی کۆچکردنی جوەکانی ئەوێ بۆ ئیسرائیل خۆش بکا .

لە ئاداری 1951دا تازە 9 هەفتە بەسەر واژۆکردنی بڕیارنامەی بنگۆریۆن بە دروستکردنی مۆساد تێپەڕی بوو، دەزگای دژە سیخوڕی عێراقییەکان لە پڕ بەسەر تۆڕی جاسوسانی ئیسرائیلییان دادا. لەو هەڵکوتانەسەرەدا دوو پۆلیسی ئیسرائیلی

لەگەڵ دەیان جولەکەی عێراقی و چەندان بەکرێگراوی عەرەب گیران . ئەوانە کاریان بۆ دۆزینەوەی ڕێگەی هەڵاتنی جوەکان دەکرد، کە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراستدا بەربەست کرا بوو. لەو پێشهاتەدا 28 کەس بە تاوانی سیخوڕیەتی داوایان لەسەر بەرز کرایەوە هەردوو پۆلیسە ئیسرائیلیەکەش حوکمی مردنیان بەسەردا درا، 17 کەسیش حوکمی زیندانی تا هەتایە و ئەوانی دیکەش ئازاد کران بەڵام دواتر هەردوو پۆلیسە حوکم بەسەردا دراوەکە بە پارە ڕزگار کران. ئەوان سەربردەی دڕانەترین ئەشکەنجەدانیان دەگێڕایەوە . بەردانیشیان بە بڕە پارەیەکی زۆر بوو، لە بانکێکی سویسرا خرایە سەر کۆنتۆی وەزیری ناوخۆی ئەو کاتی عێراق .

هەر دوای ئەو ڕووداوە زۆری نەبرد نەهاتی دووهەمیشی بەسەرداهات. کابرایەك بەناوی تیۆدۆر گرۆس Theodore Gross کە ماوەیەکی درێژ بوو بەناوی بەشی سیاسی بەرگری ڕۆما ئیشی دەکرد، دواتر ئیسەر هارێل Isser Harel سەرۆکی ئەو کاتی شین بێت Shin Bet نووسراوی بەڵگەداری لەسەر دووسەرەبوونی جاسوسێتی ناوبراو، دەسکەوت گرۆس لەو کاتەی بۆ ئیسرائیل کاری کردوە، جاسوسی میسریش بووە، پارەی لێیان وەرگرتوە هارل بەخۆی چوو بۆ ڕۆما، ناوبراوی بە بیانووی فەرمان دەرچوونی بۆ وەرگرتنی بەشێکی دیکەی تۆڕی جاسوسی لە تەلئەبیب هێنایەوە گرۆس بە نهێنیەوە دادگایی کرا. لە دادگاکەدا تاوانەکانی لەسەر سەلمێنراو، بە 15 ساڵان حوکمی زیندانی دراو هەر لە زیندانیشدا مرد.

ریوڤن شیلۆە Reuven Shiloh ی بەڕێوەبەر دوای ئەو ڕووداوە بە تێشکاوی دەستی لەکار کێشایەوە. دوای ئەو هارل هاتە جێگەی هارل 11 ساڵانێکی دوورو درێژ بەڕێوەبەری گشتی مۆساد بوو سەردەمێك بوو لەو کاتەوەهاوتای نەبوو.

هارلی سەرکردەی مۆساد کە بە عبریەکی ئەکسێنتداری ناوەراستی ئەوروپا دەپەیڤی لە ئەیلولی 1952ەوە بەخۆیی و باڵا کورتیە مەترو نیویەکەی پێشوازی لە فەرماندەکانی دەکرد. باوك و دایکی لە 1930 لە لیتلاند Litland ەوە بەرەو فەلەستین کۆچیان کردبوو جلەکانی هارل وا دەهاتنە بەرچاو ، هەر دەتگوت پێیانەوە نووستوە. دەستپێکی قسەکانی بۆ کاربەدەستانی مۆساد ئەوانە بوون: لێرەوە خاڵێك دادەنێین و بۆ دواوە ناگەڕێینەوە . نابێ چیدیکە هەڵەی قەبە دووبارە بینەوە. دەبێ هەموومان بەیەکەوە بەرەو پێشەوە بچین . هەر دەبێ لەگەڵ خۆمان قسە بکەین نەوەك کەسی دیکە .

هەر هەمان ڕۆژ مەبەستەکانی بۆ ئامادەبووان ڕونکردەوە دوای شیوو خواردن، بانگی شۆفێرەکەی کرد. لەو کاتە شۆفێرەکە لێی پرسی بەرەو کوێ دەڕۆین؟ بەرسڤی دایەوە کە ئامانجەکەی نهێنییە، ئەوسا شۆفێرەکەی دابەزاندو خۆی ئۆتومبیلەکەی لێخوڕی پاش کەمێك بە خۆی و کارتۆنێك کولیچە گەڕایەوە و دایە پیاوەکانی . ئیدی هەموویان تێگەیشتن کە تەنها ئەو پرسیار دەکا.

ئەو دەم کە هارل سەرنجی کاربەدەستە وردە شڵۆقەکانی بۆ خۆ کێش دەکرد دەمێکی بڕیاردەر بوو. ئەو وردە وزەی نوێی پێدان ، بەوەی خۆی

نموونەیەکی لێوەشاوەی نیشاندان ئەو خودی خۆی بە نهێنی دەچووە وڵاتە دوژمنەکانی عەرەب، تاکو بەخۆی رایەڵەکانی تۆڕی مۆساد رێکبخاتەوە هارل هەموو ژن و پیاوێکی دەزگاکەی تاقی دەکردەوە. مەیلی ئەو زیاتر بەلای ئەو جوانەدا دەشکایەوە کە لە ئۆردوگاکاندا (کیبۆتەکان Kibots گەورە بیوون.

ئەو جۆرە کەسانە دوژمنەکەمان دەناسن. ئەوە قسەی ئەو بوو لەبەرامبەر کارمەندەکان، ئەوانەی گومانیان لەسەر پلانەکانی هەبوو. هارل رای وابوو کیبۆتیەکان وەك عەرەبەکان ژیاون نەوەك هەر ئەوەندە بەڵکو ئەوان فێربوون کە خێراتر بیر بکەنەوە.

حەوسەڵەی هارڵ زۆر بوو و کارمەندانیشی لە بیر نەدەکرد بەڵام ئەوەی لە بازنەی ئەو نەبووبایە بەچاوی گومان وەك هەڵپەرستێکی بێ ویژدان سەیری دەکرد هارل نەیدەویست سەروسەودای لەگەڵ دیندارەکان کە خۆیان بە نیشتمانپەروەرێکی زێدەڕەو نیشاندەدا پەیدا بکا روانینی ئەو بۆ جوە ئەرسەدۆکسییانە رەق بوو لەگەڵ ئەوەش کە کۆمەڵی ئەرسەدۆکسی لە حکومەتی بنگۆریۆندا هەبوون. هەر زوو ئەرسەدۆکسیەکان رقی زۆریان لە ئیسەر هارل بووەوە، هەوڵیان دەدا بە هەر شێوازێك بێ لای ببەن سەرکردە ناودارەکەی مۆساد هەوڵیدا دۆستایەتی کیبۆتنشینەکان و کەسی سەرۆك وەزیران لەدەست نەدا.

لەو نێوەدا زۆری نەبرد چالاکییەکانی مۆسادی تازە بەسەرپێ کەوت و بە ئەنجامی باش بە قازانجی مۆساد بشکێتەوە. کارمەندانی مۆساد لە شەڕی دژی میسرییەکان لە سینادا رۆڵچێکی کارایان وازی دەکرد. لە هەر پایتەختێکی عەرەباندا جاسوسێك یان زیاتری لێ پەیدا کرد ، کە زانیاری زۆر گرانبەهایان دەناردەوە تەلئەبیب هارل سەرکەوتنێکی دیکەی لە ساڵی 1954 بەدەستهێنا، ئەو کاتەی چاوی بە ئالن دەلەس Allen Dulles ی سەرۆکی ئەو کاتی Cla ی ئەمریکی کەوت . هارل بەرەو واشنتن فڕی و خەنجەرێکی پێشکەش سەرۆکی Claکرد کە ئەو رستە تەوراتیەی لەسەر هەڵکەنرا بوو: شوانی ئیسرائیل هەرگیز ناخافڵێ و نانوێ .

دەلەسیش پەرچە کرداری بەو جۆرە بوو: تۆ دەتوانێ پشت بەوە ببەستی کە من و تۆ بەیەکەوە بێدار بین.

ئەو پەیڤانە رێگایان بۆ هاوکاری نێوان مۆسادو Cla خۆشکرد. دەلەس مشووری ئەوەی بۆ مۆساد خوارد کە کۆمەڵێ کەلوپەلی بایەخداری وەك دەزگای بچوکی گوێ لێڕاگرتن. ئامێری هەناردن بۆ وردەکاری جاسوسی کە بە کامێرا لە دوورەوە کۆنترۆڵ دەکران ، دابین بکا . ئەو ئامێرە تەکنیکیە وردو گرنگانە وەك هارل دانی پێدا تا پێشتر پێی نەزانی بوون ئەو دوو پیاوە سەرەتای کەناڵی هاوکاریان بەیەکەوە دارشت بەهۆی تەلەفونێکی متمانەدار دەیانتوانی لە کاتی پێویستدا پەیوەندی لەگەڵ یەکدیدا بکەن. ئەو کەناڵە پەیوەندیە ئاسایشییە هاوچەشنی پەیوەندی دیپلۆماتی نێوان هەردوو وەزارەتی کاروباری دەرەوەی بەدوادا نەهات. ئەو پەیوەندیە باشە کاری نەکردە سەر باشترکردنی پەیوەندی بازنەکانی دیپلۆماتی هەر دوولا .